

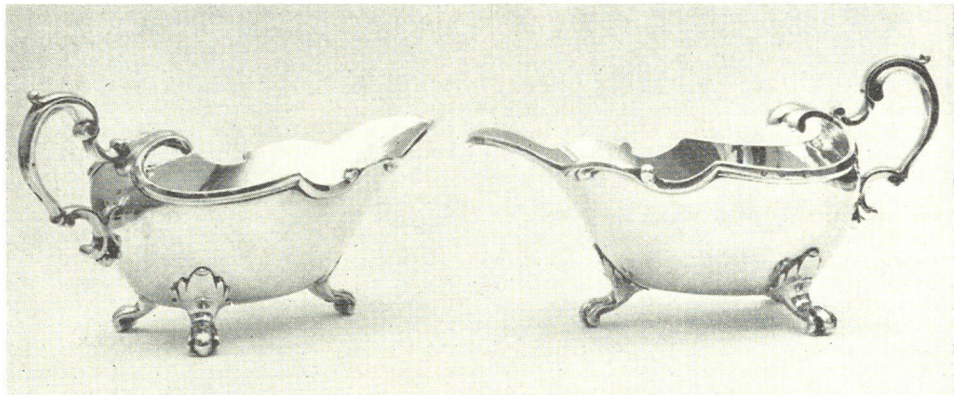
CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

Agnietenstraat 1 — buslijnen 8 en 11

Augustus 1963

Te beginnen met de maand augustus 1963 zal het Centraal Museum der gemeente Utrecht maandelijks publiceren:

HET KUNSTWERK VAN DE MAAND

Gerard van den Bijlaard (1720—1803), 2 zilveren sauskommen, Lod. XV-stijl; gemerkt: grote Utrechtse keur, jaarletter C (1762), meesterteken: G - bijltje - B. Aankoop 1962.

De afgebeelde kunstwerken zijn gedurende de maand augustus geëxposeerd in de hal van het Centraal Museum, Agnietenstraat 1.

De fraaie collectie zilver van het Centraal Museum te Utrecht heeft in het recente verleden enige belangrijke aanwinsten gekregen, die hiernevens worden afgebeeld. In verband hiermede onderstaand enige gegevens over Utrechts zilver in het algemeen.

Reeds in de 14e en 15e eeuw werden in Utrecht zilveren voorwerpen gemaakt, aanvankelijk uitsluitend voor liturgisch gebruik en andere kerkelijke doeleinden. Uit deze tijd is weinig overgebleven: een der edelste voorwerpen is de grote reliëkhouders in bustevorm, die de Utrechtse zilversmid Elias Scerpsweert in 1362 vervaardigde en die zich thans in 's-Rijksmuseum te Amsterdam bevindt.

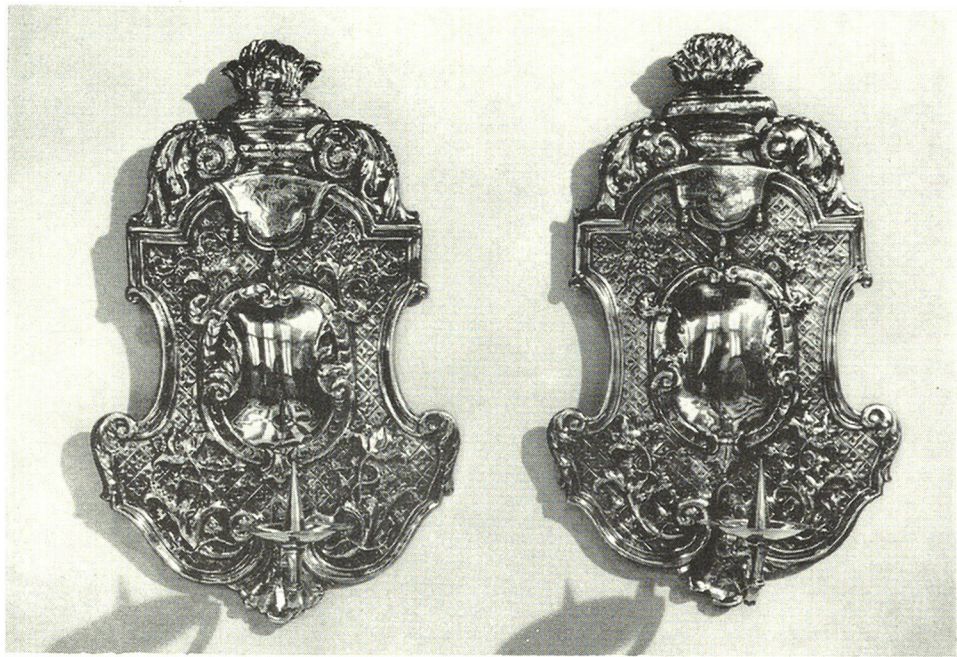
Omstreeks 1600 werkt in Utrecht de bekende zilversmidfamilie der Vianens, waarvan voornamelijk Paulus (1565/70—1613) en Adam ($\pm$ 1569—1627) zich grote naam verworven hebben. In tegenstelling met andere zilversmeden maken zij veel gebruik van de menselijke figuur in het ornament hunner werken. Hieruit is duidelijk de invloed van de Utrechtse schilder- en tekenschool te herkennen. Het Centraal Museum bezit van deze meesters fraaie stukken.

In de loop van de 17e en gedurende de 18e eeuw zet de traditie van de Utrechtse zilversmedkunst zich voort, er worden zowel voorwerpen voor de eredienst als voor profaan gebruik vervaardigd. Ook uit deze tijd kan men in het Centraal Museum vele prachtige en zeldzame stukken bewonderen.

Bij besluit van Philips de Schone in 1503 werd bepaald, dat iedere zilversmid zijn werk moest merken, hetgeen geschiedde hetzij als huismerk, hetzij in de vorm van initialen. Het zilver moest voorts worden voorzien van het stadsteken (bij Utrechts zilver werd hiervoor het stadswapen gebruikt) en van een telkenjare veranderende letter van het alfabet, om de datering aan te geven, de z.g. jaarletter. Ten tijde van de gilden werd hieraan streng de hand gehouden. Nadat er, in de tweede helft van de 17e eeuw reeds, verschil werd gemaakt tussen grote en kleine keur (resp. 1e en 2e gehalte), werd in Utrecht de grote keur van 1712 af gekenmerkt door verdubbeling van het stadswapen.

In 1798 werden de gilden opgeheven; in 1807 werden voor de gehele Bataafse republiek geldende uniforme keuren ingesteld.

Het Centraal Museum is in het bezit van vier koperen platen, waarin de namen van vele zilversmeden gegrift zijn en hun merken ingeslagen, lopend van 1598—1740; een (vijfde) plaat, de periode van 1670—1704 omvattend, ontbreekt. Hoewel sommige meestertekens later gedelgd zijn, zijn deze platen voor ons toch een buitengewoon waardevol hulpmiddel bij identificaties.

Nicolaes Verbaer (1685/86–1750), 2 zilveren wandarmen, Lod. XIV-stijl; gemerkt: grote Utrechtse keur, jaarletter H (1719), meesterteken: gekroond schild met 3 ruiten. Schenking Vereeniging Rembrandt 1962.

Jan van Nieuwcasteel (1752–1834), citroenhouten kistje met 3 zilveren theebusjes, Lod. XVI-stijl; gemerkt: grote Utrechtse keur, jaarletter K (1793), meesterteken: IVN in rechthoek. Schenking Vereeniging Rembrandt 1962.